

J e g y z ő k ö n y v

A Színház- és Filmművészeti Szövetség színész-rendező tagozatának és a Magyar Zeneművészek Szövetsége könnyűzenei tagozatának 1952. február 12.-i közös ankétjéről.

Az ankét címe: "Kell-e revü ésha igen, milyen legyen"

S z i l á g y i B e a elnök: A Színház- és Filmművészeti Szövetség revü-részlegének és a Zeneművészek Szövetsége könnyűzenei tagozatának nevében szeretettel üdvözlöm az itt megjelenteket.

R á c z G y ö r g y: Szeretném az előadói tisztet a vitavezetőre átváltani, magyarul: rövidre fogott vitaindító szavainban felvetni a gyakorlatban adódó problémákat, valami olyasmi alakulásban ki eredményként, ami már a szocialista revü irásának, rendezésének és játszásának elméleti körvonalait mutatná meg. Amit a felszabadulás előtt revü névvel illettünk, jellegzetesen burzsoá termék, ha a szakma egyes buzgó tudósai a revü őst valahol a népünnepélyek és passiójátékok környékén keresik is. Az egyezés és egyben a különbség a polgári és a szocialista-realista revü között ez is, az is azt akarja mondani: hogy élni szép, élni vidán, élni jó, - csak amaz tudatosan hazudta mindezt, ennek pedig nem kell más tennie, mint a körülöttünk kavargó szép életet a maga művészi valójában bemutatni, s a képsor, ami így elénk tárul, revü. Tömegek életén keresztül mutatni be a tömegeknek mindast, ami köznapjainkban még hibás és szerető tréfálkozással megcsipkedhető, főként: javítható, a színes, szép, kavargó élet legtágabb térségeit bejárni - ez a szocialista-realista revü legsajátabb munkaterülete s ha ezt a feladatát nem teljesíti, nem fogja azt helyette sem a dráma, sem az opera, sem az operett elvégezni. Azt hiszen, mindennek van létjogosultsága, amely úgy igyekszik jól jól csinálni, ahogyan, amilyen eszközökkel, amilyen területen másoknak nincs módjukban munkálkodni, s ha ezt a tételt elfogadjuk, nincs okunk a szocialista revü létjogosultságában kételkedni.

Az összevetésből következik az a feltevés, hogy a revü az előbbiekkal szemben színházépületet igénylő, a színház speciális műfaji igényeivel fellépő játék, amely az írott szó elmondása, a megkomponált zene előneklése és eljátszása, koreográfiák eltérőolása révén, általában művészi mértékű emberi megnyilvánulásokkal képes hatni. Alapanyaga a drámai natéria, legfeljebb a többiektől való különbözőségét ennek ninemisége határozza meg. Az összes műfajok közül a revü a legösszetettebb; szöveg-zene-ének-tánc, díszlet-jelmez egyenrangú összetevőiből jön létre, a tényezők egyetlen egyét sem tudja nélkülözni s ha köztük fontossági sorrendet akarnánk megállapítani, a szöveg csak minimális százalékkal kapna első helyet, mint a többi együttthatók. Nem az a jó revü, amelynek irodalmi, írói része a többi tényezők nélkül is jól megállja a helyét; ha ugyanis így lenne, akkor a prózához minék kellene még revüképeket is applikálni, azok csak vizfűvé tennék a már ugyanis épkézláb gyereket.

A tökéletes revü-szövegeknek összehangolt egységben kell megállniuk a helyét a revü többi elemeivel: a zenével, az énekkel, a táncal, a diszkrét és a kusztyával. Bravuros revüképek születhetnek irógaztal mellett; csak éppen papírdarabok maradnak, ha a színház technikai apparátusa még a mininálisra sem képesít, - épülhet egy revü a legragyogóbb énekprodukciókra, aminek azonban nincs létjogosultsága, ha nevesett színházban nincsenek hozzá ragyogó hangok- és a legnemesebb írói elképzelések szövődhetnek, mondjuk, egy spicballott látványos lehetőségei köré, - igenán, de ehhez előre tudni kellene, hogy van-e hozzá elég láb, amely azt kivitelezze. Fantáziában a képek s a keret egyszerre szülessék meg; a keret képek nélkül üres lesz, a képek erőtlenített kerettel formalisták. Hivatott a revüíró a keretjáték megírására és a revüképek tartalmi felépítésére. A revüképeknek önmagukban is megálló, szervező egészeknek kell lenniök, míg a keretjátéknak csak akkor van értelme, ha van mit kereteznie. A revükeret, mondhatni, nem egyéb, mint egy eleven párbeszédbe szedett, emberi alakok által elmondott és felbontott szinopszis, amelynek fordulatai, megállói, továbbfejlesztői maguk a revüképek. Ez teszi szinte lehetetlenné, hogy a revü szövegeknek valódi, a szó drámai értelmében megfogott központi hősei legyenek, hogy a revü keretén belül négyreható bonyodalnak történjenek, hogy a revü keretszereplői olyan döntő módon vigyék előbbre a cselekményt, ahogy prózai szereplőrekonai. Egy revü súlypontjai a revüképek, színhelyei a revűszínhelyek és hősei a revűszereplők, akik egyelőre még nem azonosak a keretjáték szereplőivel. Hol tud a keretszereplő továbbfejlődni, kibontakozni, megkapni a maga színpadi, drámai hitelességét? A revüképekben. A keretszereplő úgy válik a revűdarab szereplőjévé, lényeges tényezőjévé, ha szerepe nem merül ki a párbeszédcs összekötő szöveg elmondásában, vagy a többé-kevésbé szándékolt keretjáték kivitelezésében, hanem az önmaga által megépített trambulinnal át maga is fejest ugrik a megnyitott lehetőségbe: a revüképbe. A tipikus, reménybeli revűszínész egyaránt jól mond prózát, táncal és énekel, s e hármas rétegzésű adottság determinálja őt revűszínésszé. A helyzetek cselekvések, szavak szükreszabott volta nagyobb erőfeszítést kíván a revűszínháztól, hogy az alakokat kibontsa, megismerje és megismertesse azokat a maguk teljes valójában. Nagyobb elmélyülés, fokozottabb fantáziaműködés, tudatos szerepelenző magyarázó: A Sztanyiszlavszkij-módszerek meghonosítása a revűgyakorlatban a szocialista-realista revű színészeinek elengedhetetlen létfeltétele, ehhez őersze írók is kellene, akik a revű prózai anyagját husból-vérből, igazul és igazán tudják megformálni, - mindent azonban ez sem fog megoldani. Emberformáló lehetőségeinek tárházából még olyan eszközök hozhatók elő, mint az ének és a tánc.

A revű színész énekénél, táncánál végső fokon az irányadó szempontok, hogy helyet adjanak a novellisztikus, vagy drámai elemet tartalmazó, cselekményben oldott, cselekményt továbbvivő éneklésnek, tánc tudásnak, - amely persze a

Arányai. Darabhoz kötött szerkesztés hatása következtén általában nem adja föl az alkotás, táncstudás igényét, sőt a maximumra fokozza azt. A revüszínházaknak igen sok fejlett művészi értéktartaléka és a színház színházak rohamos fejlődése, nem utolsósorban pedig a szívet zenésfilmek döntő példamutatása mind több revüszínházat öltöztet rá a végzetes lemaradás veszélyére és a fejlődés elengedhetetlen szükségességére.

A revü feladata az életet a maga sokrétű szépségében és románybéli boldog irratokban bemutatni. Ez egyben meghatározza a revü egyre változó, színes, kaleidoszkópszerűen tarkálló voltát: magyarán sokrétű rendszerét, a sok kép sok zenét igényel és a revüképek változatosága változatos zenetükörről ad lehetőséget. A táncdaltól a tömegtáncig, a népi elemektől a könnyű klasszikusokig minden belefér: mondhatni helyt kell hogy kapjon egy-egy revüben és nyilván a stílusok sokrétűsége háttérként az a ma még néha bizony kényesnek látszó és nem művészi meggyőződésen alapuló helyzet, hogy tudniillik egy-egy revü zenéjétűten-hatan, de néha még több en is írják. A jól - úgy érzem, bár erről nem én vagyok hívatott szólni - olyan átfogóképes zeneszerzők bekapcsolása, akik a revü stílusainak sokrétűségét átütő egyéniségük tüzeiben és főlényos mesterségtől tudásukkal művészi egységgé tudják kövacsolni; közérthetőbben: akik gyáznak művészi lélekzettel egy-egy revü minden, egymástól néha sokcímnyi távolságra eső számaikat is. És még egy laikus vágyálom: amíg erre sor nem kerül, legalább a különböző zeneszerzők számai kerüljenek egyazon köz hangszerelésében a kottaálványokra, megpróbálva így némi hangzóbeli egységet teremteni a sok különböző kéztől származó melódia között. A tét minden fáradságot megér: a revü a legszélesebb tömegek műfaja, a rádió útján jóformán a legkézenfekvőbb terület a könnyűzenei nevelésre, még akkor is, ha a zeneszerzők mindenkor fákalmára a melódiák, tömegdalok ugyanevezett "eladására" kevés lehetőség nyílik is keretein belül. Mit jelent az? Azt, hogy míg egy daljátékban, operettben mód és alkalom nyílik ugyanazt a számot, természetesen a darab, hogy ugyanazt a legslágerképesebb számát többször is visszahozni, azt újra meg újra megmutatni, feldolgozni, variálni, - addig a revü egyre változó színhelye felfokozott tempója a speciális zenei témájú /egy dal története, stb. / revükön kívül jóformán sohasem tud számot többször visszahozni, eladni. Épp ezért kell talán a revü zeneszámainak élcsobb profilúnak, markánsabbnak, határozottabbnak üritettebbnek lenni, hogy mint a keretszöveg szavai, kevés eszközzel tudjanak sokat mondani.

A zene a revüben a legtöbb alkalommal a tömegtánc és tömegének alapjául szolgál. Kétségtelenül vannak a revüben is szóló, duett, tercett-helyzetek is, ha azonban a szövegtény és a zenei vezetés nem ad lehetőséget az ilyenfajta számok kinyílására, kiszélesedésére, ha az egyes szólók, vagy kottások nem csak egy-egy tömeghatású revükép részelemeiként kerülnek előnk, akkor feltétlenül operettbe borkollunk bele éppúgy, mint ahogy a zene- és táncelemek ki kapcsolásával megkonstruált nagyképek mindíg a vigjáték felé kaosztgatnak. Nem kell félni az állandó tömeghatások monotonitásától, a revü táncok olyan széles utat nyitnak meg, amely minden más,

385

élesebben elhatárolt profilu műfajban lehetetlen volna. Bal lett, pantomim és népitánc békésen, sőt szükség esetén magy férnek egymás mellett egyazon revü kezetein belül, a lényo legfeljebb hogy egyik sem a maga ősi valóságában kerül szín padra, hanem sajátos revüfogalmazásban. A balletto énekré- szek és akrobatikus elemek vegyülnek, a néptáncok feloldódná kinyílnak s a folklorhitelességet mindössze alapul használva nem az egyes vidékek táncszokásait hozzák színpadra, hanem a fogalmazzák azokat, a néptől tanultakat átírják színpadi nyel re, ahogy mondjuk, Miljutyin tette ezt a kárpátorosz melódi ákkal, - s végül a pantomim, amely a revüszínpadon olvasati legalábbis el kell hogy vesztise - mindig kicsit különönek ható, egyénieskedő, és főként: egyéni, legtöbbször lelki pró lézékát tárgyaló, pszichológiai némajáték jellegét és helytől annak a kívánalomnak, amely bár nem követelmény, de szerencse lehetőség, hogy tudniillik a keretjáték cselekménye táncban tud folytatódni, bonyolódni, vagy feloldódni.

Elsősorban a táncok, a táncotartalmu revüképek teszik elsőrendű tényezőkké minden revüben a diszletokat és jelmezeket. A revüdiszletnek szorosán alkalmazkodnia kell a szövegkönyv mondanivalójához, a táncképek jellegéhez, a zene hangulatához. A körülöttünk zajlóvilágot természetesen a maga szépségében kell, hogy megmutassa, sokkal inkább a fejlődés várható; sőt tudva tudott jövőbeni képének felvillantása. Még fokozottabban áll mindez a kosztümökre. A megoldás itt is a művészi igazság, amely feltétlenül megadja a lehetőséget a köznapok szükségszerűségétől való eltávolodásra, de soha sem a hazugság irányába. A revü az egyetlen színpadi mű faj, amely nemcsak tömegeknek tud humorizálni, de a kollektívum eszközeivel is.

Humor, zene, ének, tánc, próza, diszlet és kosztüm s még mennyi mindenről nem beszéltem! - ezek egy reményből jó revü elemei és az a reményből jó revürendező, aki mindaz az igazság jegyében össze is tudja hangolni.

A szocialista revüt a közönség előtt kísérletezve, a magunk bőrén kell kitanulnunk, megtanulnunk. Kétadag telen, hogy törekvés még ekkor szakmai segítséget nem kapott - a párton kívül, amely ennek az új színháznívításnak minden fajta lehetőségét megadta - a színészszakma volt az, amely szinte megható készséggel, igyekezettel állt ügyünk mellé, rengeteg jótanáccsal, friss meglátással javítva, segítve munkánkat. Hazudnék, ha ugyanezt mondanám arról a fórumról, ahol től a helyzet nemismeretében a legtöbb elvi irányítást várhat tuk volna, a sajtótól. Azt kellett tapasztalunk, hogy a nap sajtó semmivel sincs jobban tisztában a szocialista-realista revü elvi követelményeivel és gyakorlati megvalósíthatóságának útjaival. Így születhettek meg azután azok az egymásnak homl egyenest ellentmondó lenyomtatott vélelmények, amelyek gyakran ugyanazon a kritikán belül még önmaguknak is ellentmondtak; amelyek az ügyet a legritkább esetben nézték fejlődésükben. Építő, elvi irányító, utmutató kritikában vajmi kevésbé volt részünk s munkánk közben két örömben ritkán részesültünk: abban tudniillik, hogy türelemmel várják, amíg munkánk

gyümölcse megérik, és féltérett vackorainkat is szorítik az ol-
képzelt értett gyümölcs rományában. Szigorú szorítatot kérünk,
amely nélkül nem lehet dolgozni és igazságos túrlalmot, amely
nélkül a legtöbbet ígérő vírápból nem lesz bõhossz gyümölcs.
Hiszük, hogy ez a mai együttléttünk mérföldes lépésekkel vissz
előre bennünket utunkon, illetve ráigazít bennünket arra az
utra, amelyet azután - ez már rajtunk, képességeinken és mű-
vészbecsületünkön múlik - meg kell járunk a szocializma-ro-
alista revü megvalósítása érdekében.